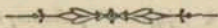

բուրում է նորա ձեռն ու ոտքը և ընդունում խաղաղութեան համայնությունը։ Մինչ այդ՝ Պետրոսեան հրապարակի վերայ ժողովուած էր խիտ բազմութիւն որ ամենածեր կարգինայի յայտարարութիւնից յետոյ բացականում է։ Պայ ունինք։ Անմիջապէս դորանից յետոյ պապը սովորութեան համաձայն տուաւ երեք անգամ իւր առաջին օրհնութիւնը ս։ Պետրոս եկեղեցու ներքին սրահից դէպի դուրս։ Թագադրութիւնն այս անգամ ս։ Պետրոս մայր եկեղեցում տեղի չունեցաւ։ Ինչպէս սովորութիւն է եղել։ յայտնի չէ արդեօք կառավարութեան հետ եղած մի անհամաձայնութեան պատճառով թէ Պիոս Թ. -ի ընդունած բանտարգելութեան սկզբունքը հաստատ պահելու համար։ Այնուամենայնիւ երբ թագը մեծ շուքով նորա գլուխը դրին արտասանուեցաւ սովորական բանաձեւը։ «Ա՛յ այդ երրակի թագերով զարդարուած պսակը և մի մոռանար որ դու իշխանների և թագաւորների հայրն ես։ Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի փոխանորդը որին փառք յաւիտեանս ամենն։»

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԲՐՈՆԻԿԱՆ

ՅԱԹՈՂԱ ԾԱՆՆՈՅՈՒ

Հոկտեմբեր 19-ին Բարիի Սէն—Նիկողայ եկեղեցում 26րոնոգորիոյ Հեղինէ իշխանուհին կաթողիկոսական դաւանութիւնն ընդունեց՝ Իտալիոյ գահաժառանգի հետ ամուսնանալու համար։ Հարցնել կարելի է՝ ինչու յատկապէս այդ եկեղեցում։ Պատճառները մի քանի են։

Բարիի Սէն—Նիկողայ բազիլիկը նշանաւոր պատմական հնութիւն է։ Այդ եկեղեցւոյ անմիջական պատրոն համարուում է թագաւորը որ և նշանակում է։ այդպէս կոչուած։ մեծ պրիորին և միւս պաշտօնեաներին ու կառավարում նորա հարուստ կալուածները։ Ապա՝ որովհետեւ այդ եկեղեցում պահուում են ս։ Նիկողայոս Սքանչելագործի մատուցները որ հաւասար պատիւ է վայելում թէ օրթոդոքս և թէ հռոմէական եկեղեցւոյ մէջ։ Նա մի տեսակ չէզոք հող է ներկայացնում երկու դաւանութիւնների համար։—Սուրբ մատուցները յափըշտակել բերել են վաճառականները Փոքր Ասիայից 1087 թ. -ին որ և մեծ ոգևորութեամբ ընդունուելով այստեղ՝ գրաւել են և գրաւուում են մինչև այժմ մեծ քանակութեամբ ուխտաւորներ։ շնայելով Վենետիկում և Մոսկուայում ևս նոյնպիսի մատուցներ են գտնուում։ Այս մատուցների անունով կարճ միջոցում կանգնած բազիլիկի մէջ էր որ Պետրոս Ամեննային օրհնեց առաջին խաչակիր-

ներին և յանձնեց նոցա ս։ Նիկողայոսի պաշտպանութեանը որ նաւավարների պաշտպան է համարուում։ բայց որի տեղն այժմ բռնել ու թանկագին նուէրներ է ստանում Վադանան։—Երբ իշխանուհին տաճար մտաւ նորան ներկայացրին երկու շիշ մաննաւ։ այդպէս է կոչուում այն հրաշագործ ջուրը որ տրուում է բաւական թանգ գնով ուխտաւորներին՝ իբրեւ քրտնաթորումն Սուրբի ոսկորներից։ 26րէն աւետարանի վերայ գնելով իշխանուհին կարգաց իրեն ներկայացրած դաւանութեան գիրը և ստորագրեց։ որով ի միջի այլոց ս։ Եկեղեցւոյ տեսանելի գլուխ և Յիսուսի Քրիստոսի անսխալական փոխանորդ էր ընդունում։ Հռոմէի քահանայապետին և բոլոր միւս կրօններին իբրեւ սուտ մերժում։—Արքայական զոյգի պսակը կատարեց Սէն—Մարիա—Դէլլի—Անջելի եկեղեցւում Բարիի մեծ պրիորը որովհետեւ Յաւիտեանական քաղաքի եօթ նշանաւոր բազիլիկները պապի հրամանով փակ մնացին նոցա առաջ։—Սակայն պապական արխիւի համար որոշուած այս պսակադրութեան վկայագրի մէջ փեան անուանուած է Հռոմբերտ Ա. Սովորացու։ Իտալիոյ թագաւորին որդի ուրով ինչպէս մի իտալական ազատամիտ թերթ յիշում է։ առաջին անգամ եկեղեցւոյ կողմից պաշտօնապէս թագաւորին տրուում է իւր իսկական տիտղոսը։

— Նոյեմբերի 10-ին Մոնցայի մայր եկեղեցու մի մատուռի մէջ կանգնած մարմարեայ սեղանի պահարանում դրուեցաւ երկաթի թագը։ Այդ թագը շինել է տուել Թեոդոլինդէ թագուհին որի զազաղը պահուում է նոյն եկեղեցւում 500 թ. -ին Քրիստոսի խաչի մի բեւեռից։ «Բեւեռ կազմում է թագի ներքին մասը։ իսկ արտաքինը պատած է ոսկեով և զարդարած բազմաթիւ աղամանգներով։ Մինչև 870 թ. -ը պահուում էր այն Լոմբարդիոյ Պապի մայրաքաղաքում երբ Լուդովիկոս Բ. կայսրը Մայլանդի (Միլան) ս։ Ամբրոսիոս եկեղեցին փոխադրեց։ և այդտեղ այնուհետեւ Գերմ. կայսրները իրենց գլուխը գնելով երկաթի թագը Լոմբարդիոյ թագաւոր էին դառնում։ Քրիզոստոմ Բարբարոսսա փոխադրեց այն Մոնցա ուր գեո 1805 թ. նապոլէոն Ա. կատարեց թագադրութեան ծեսը։ Վերջին թագադրուողն էր Ֆերդինանդ Ա. Աւստրիոյ կայսրը 1838 թ. -ին։ Իսկ 1859-ին աւստրիացիք գերի տարան երկաթի թագը և վերադարձրին 1866-ի դաշնագրի զօրութեամբ։ Վերջին փոխադրութիւնը Մոնցայի գանձարանից դէպի յիշեալ մատուռ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր թափօրով։

— Վերակէ նոյեմբ. 22-ին Փարիզի Մադլէյն փողոցի տաճարում՝ Փարիզի արքեպիսկոս կարդինալ Ռիշարի նախագահութեամբ կայացաւ բարեգործական մի մեծ համախմբումն ի նպաստ տառապեալ հայերի. բարեգիշն էր արքեպիսկոս իսկ

եկեղեցւոյ դռներէ մօտ նուիրատուութիւններ էին ստանում բարեգործութեանը հովանաւորող պատուաւոր տիկիներն, որոնց նախագահն է դքսուհի Էստեմսակ:

— Նոյեմ: Գին յանկարծամահ եղաւ Փարիզի Կաթոլիկական ճեմարանի (Institut Catholique) Բարձր. եկեղ. կրթական հաստատութիւնը կաթոլիկ Փրանսիոյ համար) տեսուչ, Ազգային երեսփոխան և առաջնակարգ քարոզիչ Դ'Էլստ (d'Hulst), Փրանսիոյ հոգեւորականութեան մէջ ամենից աւելի աչքի ընկնող անձերից մէկը, 24-ին տեղի է ունեցել մեծ հանգիստով թաղման կարգը, ուր Օրլէանի եպիսկոպոսը փառաւոր դամբանական է խօսել, Հանգուցեալի փոխարէն Նոտր-Դամի քարոզիչ նշանակուել է Փարիզում մեծ հռչակ ունեցող Դոմինիկեան հայր Օլիվիէն:

— Ժողովրդական ոգին, որի ազդեցութիւնից ազատ չէ Ամերիկայում կեանքի ոչ մի երեւոյթ, ցոյց է տալիս հետզհետէ իւր զօրութիւնը նաև ամենադժուր Կաթոլիկ եկեղեցւոյ նկատմամբ: Ներկայում կաթոլիկական երկու մեծ կուսակցութիւններ կան այնտեղ. ազատամիտ կուսակցութեան պարագլուխներն են կարդինալ Գիրբոնս, արքեպիսկոպոս Ալբրանդ և եպիսկոպոս Ռին, իսկ պահպանողական ուշտրամոնտան կուսակցութեան պարագլուխները՝ արքեպիսկոպոս Կորրիգան և եպիսկոպոս Վիգգեր: Երկու կուսակցութիւնները շատ զօրեղ ընդհարումն ունեցան ժողովրդական զպրօցների խնդրում: մինչդեռ ազատամիտները ցանկանում են համակերպել ընդհանուր ազգային կրթութեան եղանակին՝ ուշտրամոնտաններն ամեն կրթութիւն, որ հոգեւորականութեան հսկողութեան ներքոյ չէ, սատանայի դործեն համարում: Վերջիններս հարկաւ ոչ մի ջանք չեն խնայում Վատիկանում մեքենայութիւններ լարելու իրենց հակառակորդների դէմ: և գոցաարդիւնքն է համարուում որ Ռին եպիսկոպոսին անցեալները հրաժարեցրին Վաշինգտոնի համալսարանի տեսչութիւնից: Ոմանց հաւանական է թուում: որ Կաթոլիկ եկեղեցին Ամերիկայում մի օր բոլորովին ամերիկացած լինելով՝ Հռովմէական լինելուց կդադարի և անկախ կազմակերպութիւն կստանայ:

ՕՐԹՈՒՊԻԷՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ:

ՌՈՒՆԱՑ ԾՆՆՂԾՑԻ:

Բարձրագոյն հաստատութեամբ հոկտ. 6-ին Ս. Սինդիկ վճիռը հաստատուեցաւ որով կամաւոր նուիրատուութիւններ ժողովելու իրաւունք է շնորհւում Մցխեթի ԺԲ. առաքեալների տաճարը վերանորոգելու համար: Այդ տաճարը Մցխեթի

անցեալ փառաց յիշատակների համարեա միակ մնացորդն է՝ այն Մցխեթի, ուր նստում էին վրաց թագաւորներն ու կաթոլիկոսները: Տաճարը կառուցուած է Դ. դարում: իսկ այժմեան ձևով վերանորոգուած ԺԷ. դարում:

— Լոնդոնում Բիւզանդիոնի վերջին կայսրների՝ Պալէոլոգների, վերջին շառաւիղ իշխանուհի Եւգենիա Քրիստոփոր Պալէոլոգ հռովմէական եկեղեցուց դարձաւ Ռուսական եկեղեցու գիրքը: Այդ դէպքը մեծ իրաւանցում ձգեց պրաւոսլաւ աշխարհում և գրաւեց ռուս հոգեւորականութեան կենդանի համակրանքը: Իբրև այդ զգացման արտայայտութիւն Պետեր. Ս. Երրորդութեան (Տրյոյցկէյ) տաճարի կողմից ուղարկուած է ճարտարաբուեստ նկարուած մի հրաշագործ պատկերի արտանկար-պատճէնը, զարդարուած իշխանուհու նախահայրերի զինանշանով: Ինչպէս յայտնի է Պալէոլոգների տան և Յոյն ազգի աչքում մեծ նշանակութիւն ունեցող ս. պատկերը գտնուում է այժմ Պետերբուրգում: Մեծն Պետրոսի ս. Երրորդութեան տաճարում: Այդ պատկերը, որ յայտնի է Յուսկանան Աստուածածինն անուանով, ըստ աւանդութեան նկարել է Ղուկաս Աւետարանիչը. 1341 թ. Անդրոնիկ Գ. Ծիրանածինն ընծայում է Նաւայի-այի (Մօրէա) վանքին, ուր մնում էր մօտ 500 տարի: 1821 թ. յունական ապստամբութեան ժամանակ վանքն առնւում և կործանւում է տաճիկների ձեռքով: Վանահայրը յանձնում է ս. պատկերը իւր ազգական Վաստպուլօ անուանով մէկին, որ Ռուսիայի ընդհ. դեպքան էր Դրան առաջ: 1838 թ. -ին ս. պատկերը ձնւում է Նիկողայոս Ա. -ին և զըրւում է 2 մերային պալատում: իսկ 1868 թ. յանձնւում է Տրյոյցկէյ տաճարին: ահա այդ պատկերի պատճէնն է, որ ընծայարւելում է նորագործ Եւգենիա իշխանուհուն մի ուղերձով:

Ստանալով այդպիսի մի ընծայ իշխանուհին կամեցաւ հաղորդակից անել իւր մերձաւոր բարեկամներին ևս իւր բաղդաւորութեանը: Նորա ընդունարան—սրահում հաւաքուած յոյն տոհմիկ ազնուականների առաջ—այդտեղ էին և անգղիական բարձր դասակարգի զանազան երկսեռ ներկայացուցիչներ ու մի քանի օտար ազնուականներ—մուտքի դռների հանդիպակաց կողմը, սպիտակ սաւանով ծածկուած սեղանի վրայ, բազմեցրած էր պահարանի մէջ դրած պատկերը: Երկու կողմը վառւում էին մոմեր, իսկ տակը և շուրջը փռուած էին թարմ ծաղիկներ՝ մի շաղկապութիւն և շուք, որ Անգլիայում զժուար կարելի է տեսնել: Ուղերձը կարգալուց յետոյ մօտենում են շնորհաւորելու նախ այր մարդիկ և ապա կանայք: Ի շնորհակալութիւն իշխանուհին յուզուած, բայց հաստատուն, ձայնով աւաց, որ յանձնւն բաղդաւոր է այդ նուէրով, որն ընդունում է իւր արտայայտութիւն Աստու-

ծոյ դէպի ինքն ունեցած խնամքի և որից սպասում է մարմնական առողջութիւն և հոգեկան միխթաբութեան ու արութեան շնորհ:

— Նորին Մեծութիւն Թագաւոր Վայսրը հաճել է պարգևել Վայսերական հասարակաց մատենադարանին մի ամենաթանկագին ձեռագիր, որ Սինեական աստուածաշունչից յետոյ նորա ամենափառաւոր դարդը կկազմէ այսուհետեւ: Ծիրանի մագաղաթի վերայ Զ. դարում գրուած յունարէն մի աւետարան է այդ, որ ինչպէս ժամանակին յայտնի եղաւ, գտել է անցեալ տարի ռուս հնագէտ Սմիրնովը Վազադովկիոյ Վեսարիա քաղաքի մօտ Սարմասիայի գիւղում: Զորս տարիէ ի վեր անգլիացիներ ու ամերիկացիներ աշխատում էին ձեռք բերել այն և 1200 ֆունտ (12,000 ռ.) դին էին առաջարկել: Բայց համայնքը չէր յօժարել տալ, երեւի գլխաւորապէս այն պատճառով, որ շրջակայքի համար այդ աւետարանն ի վաղուց հետէ սրբութիւն էր և ցանկալի չէր այն ոչ ուղղափառների ձեռքում տեսնել: Նորին Մեծութիւնը հրամայեց իւր ծախքով գնել այն և ապա նուիրեց Վայսեր. մատենադարանին:— Աւետարանը գրուած է շատ նուրբ մագաղաթի վերայ կրկին սիւնեակ արծաթի տառերով՝ Աստուծոյ և Փրկչի անունները ոսկեփայլ: Դժբաղդաբար նա ամբողջ չէ, այլ միայն 182 թերթերից է բաղկացած, մինչդեռ ամբողջը 490 թերթ պէտք է ունենար: Քննութիւնից երևաց, որ նա մասն է կազմում այն «ծիրանի կողերսի» որից 45 թերթեր գրուած են մի քանի նշանաւոր մատենադարանում: Տիրեղորֆի ժամանակուանից յայտնի էին Ն նշանով և մեծ յարգ ունէին: Բնական է, որ այդպիսի մի ընտիր ձեռագիր ամենալաւ օրինակից արտագրուած կլինէր. ուստի նորա մանրամասն քննութիւնը աստուածաբանների համար անշուշտ հետաքրքիր նորութիւններ հանգէս պէտք է բերէ: Պատմութեւ է, որ նորա թերթերից բաւական թւում կան գեղա գրուած զանազան տեղեր Փոքր Ասիայում: Բայց գեղ չէ յաջողուել գտնել:

ՆԵՆԷՆ ԾԵՆԴԵՑԻ:

Աթէնքի մետրոպոլիտ հանգուցեալ Հերմանի տեղ հոկտ. 2 ընտրուած և 18-ին ձեռնադրուած է հ. Պրոկոպիյի վարդապետ Իկոնոմիդէս (ծն. 1839 թ.-ին Պելոպոնեսի գիւղերից մէկում), որ Աթէնքի համալսարանի աստուածաբանական ֆակուլտետի ուսուցչապետ և արքայազուհիների կրօնուսույցն էր: Նորա ընտրութիւնը, ինչպէս և միշտ այդպիսի դէպքերում, առանց յոյգերի և խռովութիւնների չէր, բայց և այնպէս ընտրութիւնն ընկաւ արժանաւորի վրայ:

Հ. Պրոկոպիյի մետրոպոլիտ տեսնել ցանկալի էր արքայական տան համար գլխաւորապէս, ուր

նորան շատ լաւ էին ծանաչում: Նա նորնպէս կառավարութեան թեկնածուն էր: Ուստի և սինոդի անգամներին անցեալ նստի շրջանում յայտնել էին, որ Հերմանի յաջորդ ցանկալի էր տեսնել Պրոկոպիյ Իկոնոմիդէս վարդապետին և որ բացի նորանից կառավարութիւնը ուրիշ ոչ ոքի չէ կամենում: Բայց սինոդի անդամները՝ մեծամասնութիւնը, իրենց հայեացքներն ունէին՝ հետեւաբար և իրենց թեկնածուները: Դոքա (երեք արքեպիսկոպոս) յամառութեամբ դիմադրում էին կառավարութեան թեկնածուի դէմ և անպատճառ կամենում էին ընտրել մետրոպոլիտ եղած արհիմներից մէկն ու մէկին, ինչպէս լինում էր սոփորաբար: Պէտք է ասել, ի պատիւ այնքան եռանդով գործող մեծամասնութեան, որ նոցա դիմադրութիւնն իսկապէս յանգում էր այն կէտին, որ կառավարութիւնը և աշխարհիկ իշխանութիւնը բաւական անվայել կերպով էր անում իւր միջամտութիւնը եկեղեցական գործերի մէջ. նոքա իսկապէս այդ բանի դէմ էին:

Թող, ասում է նոցա համակարծիք թերթերից մէկը, կառավարութիւնն ու թագաւորը առաջարկին մինչև իսկ իրենց թեկնածուն՝ դորա դէմ ոչ ոք ոչինչ ունենալ չէ կարող: Բայց ինչու բռնի միջոցներով աշխատել անպատճառ նորան ընտրել տալ: Այդտեղ կային և այլ պատճառներ ևս: Երեք արհիմներն ընդդէմ էին հ. Պրոկոպիյի ընտրութեան, որովհետև ենթադրում էին, որ մետրոպոլիտ ընտրել մի վարդապետի անպատուութիւն էր հեղինակ եպիսկոպոսների համար, որոնց մէջ արժանաւորը չկար խոստովանել էր այդ. իսկ միւս կողմից այդպիսի ընտրութիւնը հակառակ էին համարում հեղինակ եկեղեցու ոգուն և եկեղեց, կանոններին: Այն ինչ՝ հէնց այդպիսի եղբայրացութիւնն էր հակառակ, որովհետև հեղինակ եկեղեցին այն հին եկեղեցիներից մէկն է, որոնք պահպանել են եկեղեցական հին կարգապահութիւնը, որով ամեն մի եպիսկոպոս մնում է մինչև ցմահ եպիսկոպոս այն թեմի, որի համար ձեռնադրուել է, եթէ մի արտակարգ հանգամանք չստիպէ նորան թողնել իւր աթոռը: Բացառութիւն լինում էր միայն մետրոպոլիտի համար, և այդ էլ ոչ թէ բացառութիւն էր, այլ անհրաժեշտութիւն, որով ընտրուած եպիսկոպոսն անհրաժեշտապէս պիտի թողնէր իւր աթոռը, նորը ժառանգելու համար, իսկ եթէ արժանաւոր յաջորդ կար մետրոպոլիտական աթոռի համար, ինչպէս այս անգամ, թէ և վարդապետ, հարկաւ կարիք չկար ընտրել մի եպիսկոպոսի և ստիպել թողնել նորան իւր թեմը, որի համար ձեռնադրուած էր: Եւ այդպիսի գործողութիւնը ճիշդ հետևողականութիւն կլինէր նախկին եկեղեցական կանոնների ոգուն, արդարացրած կլինէր եկեղեցու պատմութիւնը և բացառութիւններ անելու անհրաժեշտութիւնից խուսափելու միջոց կտար:

Երեք արհիմները, որոնց խրատուում էր և մամուլը, որոշել էին տեղի չտալ կառավարութեանը և ընտրել իրենց թեկնածուին, բայց չյաջողուեցաւ։ Փոքրամասնութիւն կազմող (երկու) եպիսկոպոսներին մէկը հիւանդացաւ և պատկեց ամբողջ սինդական նիստի շրջանի միջոցին և ընտրութիւն չբկայացաւ։ որովհետեւ մետրոպոլիտ ընտրութիւնը պէտք է անպատճառ կատարուի սինոդի բոլոր անդամների ներկայութեամբ՝ խնդիրը մնաց անկատար այդ նստի շրջանում։

Լեյլէն եկեղեցու կանոններով ամեն նոր նստի շրջանի հրաւիրուած են չորս արհի (հինգերորդը մետրոպոլիտն է որ չէ փոխուած) ըստ ձեռնադրութեան։ Եթէ մետրոպոլիտ չկայ, կանչուած է հինգերորդը, ժամանակաորակէս, մինչև ընտրութիւնը։ Կառավարութիւնը ոչ մի հնարաւորութիւն չունի արգելել այդ, բայց իրաւունք ունի պահել նախորդ նստի շրջանից երկուսին հետեւեալ տարուայ համար, որոնց ցանկանում է։ Օգտուելով այդ հանգամանքից, կառավարութիւնը պահում է նախորդ շրջանի փոքրամասնութիւն կազմող երկու եպիսկոպոսներին, որոնցից մէկն արդէն առողջացել էր բոլորովին։ Հերթակալ եպիսկոպոսներն էլ այնպիսիներն էին, որոնք ընդդէմ չէին կառավարութեան հայեացքներին և նոր թեկնածուին։ Այդպիսով միաձայն միջուկեցաւ մետրոպոլիտ ընտրութիւնը։ Սինոդի անդամները միջոցին վաղորօք, որ թէ մէկ և թէ միւս ձեւը—առաջնորդական թեմից կոչելով նոր մետրոպոլիտին կամ նորին ձեռնադրելով—ոչինչով ընդդէմ չէ հեյլէն եկեղեցւոյ կանոններին և սահմանադրութեան ոգուն։ Այա չորսն ընդդէմ մէկի ընտրեցին Հ. Պրոկոպիյն իրր առաջին թեկնածու (բոլոր թեկնածուները երեք պիտի լինեն)։ Արքայական աւագ—գործակալը (epitropos) սինոդի այդ ընտրութիւնը ներկայացրեց նախարարին, որ և ընտրելով թեկնածուին, ներկայացրեց ի հաստատութիւն արքային։

Պէտք է խոստովանել, որ ընտրութիւնը շատ յաջող է և կատարեալ արժանաւոր անձն է ընտրուում այդ բարձր պաշտօնը։ Բաւական է մատնացոյց անել, որ հակառակ մամուլին իսկ ոչինչ չգտաւ ասելու նոր մետրոպոլիտի անձի գէ՛մ։ Ուր մնաց որ այժմեան հեյլէն եկեղեցականների ներկայացուցիչների զարդը կարող է համարուել նա, իրր լաւագոյնը և ամենից կրթուածը (եղել է Մոսկ. Հոգ. Ճեմարանում, Պրանսիայում և Գերմանիայում)։

Նոր մետրոպոլիտի ձեռնադրութիւնը կատարուեցաւ մի առանձին շքով։ Տաճարը դրսից զարդարուած էր գոյնզգոյն դրօշակներով, ներսը թանկագին գորգերով։ Պատարագին ներկայ էր ամբողջ արքայական տունը, բոլոր նախարարները, մի քանի գեղականներ և բազմաթիւ բարձրաստիճան անձինք։

որոնց հետ և նոր մետրոպոլիտի պառաւ մայրը, որ ընդունում էր թագաւորի և արքայազուներին ջերմ շնորհաւորութիւնները։ Ձեռնադրութիւնը կատարում էր սրբազան Սինոդը իւր ամբողջ կազմութեամբ (հինգ եպիսկոպոս)։ Պատարագին մասնակցելու հրաւիրուած էր և հաւատակից կղերը (ռուս վարդապետը և երեք ռուսին վարդապետ, որոնք լսում են Աթէնքի համալսարանում)։ Ձեռնադրութիւնն սկսուում է (ինչպէս և ռուսացը) հաւատոյ դաւանութեամբ (բայց աւելի կարճ քան ռուսացը)՝ կարգացում է հաւատոյ հանգանակը և ապա խոստումն է առնուում պահպանել տիեզերական ժողովների բոլոր որոշումները և կանոնները, ինչպէս և հեյլէն եկեղեցու օրէնքները, հաւատարիմ մնալ արքային և ազգին և ինչ. բուն ձեռնադրութիւնը կատարում է այսպէս կոչուած փոքր մուտքից յետոյ (жалити входъ)։ Երկու վարդապետ առաջնորդում են ընծայեալին գէպի արքայական դռները, որտեղ դիմաւորում են նորան արհիմները, Նոցանից աւագագոյնը նստում է բեմի մի կողմը դրուած աթոռի վրայ, իսկ մնացած չորսը բռնելով, ընծայեալի հետ, իրար ետքից, շրջում են բեմի շուրջը և երգում սահմանուած սաղմոսը («Յնծացէք»)։ Ժողովուրդն ևս անմասն չէ մնում. նախ քան ընծայեալին որ և է մետրոպոլիտական յատուկ զգեստ հագցնելը՝ ձեռնադրողը ցոյց է տալիս զգեստները ժողովրդին ասելով՝ «արժանի է»։ որին հետեւում է ժողովրդի «արժանի է» (aksios)։ Մի ուրիշ առանձնայատկութիւն, որ ընտրող կերպով յիշեցնում է նախին հնութիւն, այն է, որ ձեռնադրութիւնից յետոյ նոր օծեալին տրուում է գաւազան, և նա բռնած՝ հէնց այն տեղ, դառնում է ժողովրդին քարոզ խօսելով, անմիջապէս ցոյց տալով իւր իրաւունքը՝ ջանքը զբաղն ճշմարտութեան։ Այդ լինում է իւրաքանչիւր եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան ժամանակ, թէև ձեռնադրութիւնը լինի նոյն իսկ օտար քաղաքում։ Բայց այն հանգամանքը, որ եպիսկոպոսը ձեռնադրուած է ցմահ իւր թեմի համար, պատճառ է լինում, որ ապագայ հօտն ևս իւր ջերմ մասնակցութիւնն է ունենում իւր ապագայ հովուի ձեռնադրութեան հանդիսին։ Ձեռնադրութեան օրը անգործ խմբերով հաւաքուում են Աթէնքի ամեն տեղերից, կաթեբրով, երկաթուղով, նաւակներով, նոյն իսկ ոտքով։ Ամենքին հետաքրքրում է տեսնել, թէ ինչպէս պէտք է ձեռնագրին իրենց ապագայ շնորհապատէն (Տէր, հոգեւոր Տէր) և ինչպէս պիտի կարգայ նա հաւատոյ գիրը։

Պատարագի մնացեալ մասը շարունակեց նոր մետրոպոլիտը։ Թէև մասնակցում էին բոլոր սինդական արհիմները, Աւարտելուց յետոյ, ըստ սովորութեան, նա ամբառնում է իւր ոսկեզօծ աթոռը և բաժանում է ժողովրդին մաս (նշխար)։ Այնուհետև մի ամբողջ շարժւած ժողովուրդը խառնուած

է լինում միտրոպոլիտի տան շուրջը որ իւրաքանչիւրը պարտք է համարում մտնել իւր նոր հոգեւոր-տիրոջ օրհնութիւնն ստանալու։ Մեկնելու ժամանակ իւրաքանչիւրին տրուում է մի փոքր կապոց քաղցրաւենիք թաշկինակում կապած, մի սովորութիւն, որ շատ վաղնջուց մնացած է անփոփոխ։

ՄԵՐՐԻԱ

— Վերջին ժամանակներս Սերբիայի Ազէքսանգր թագաւորը Հռոմ էր գնացել, ուր այցելել էր նա Պապին, որի հետ բաւական երկար տեսակցութիւն ու խօսակցութիւն ունեցաւ։ Այդ ճանապարհորդութեան նպատակը, ըստ Temps-ի թղթակցի, ոչ միայն այն էր, որ մի նոր կոնկորդատ (դաշն) կապէ Վատիկանի հետ, այլ և որ մի նոր Հռոմէական եպիսկոպոսական աթոռ հաստատել տայ Բէլգրադում։ Այժմ Սերբիայում հաշուած են մինչև 10 հազար կաթողիկէ—պապականներ, որոնք ենթարկուում են Իրիկովարի (Խրուաթիա) Հտորմաշեր եպիսկոպոսին։ Մինչև այժմ Սերբիան միակ երկիրն էր, ուր չկար հռոմէական եպ. աթոռ և փոխանորդութիւններ։ Բոլղարիայում կան երկուսը, Ռուսիայում՝ նոյնպէս երկուսը, իսկ Վարադարում՝ մէկը։ Սերբիայի թագաւորի նախանձը շարժուել է նոցա փառքի վերայ և ահա Պապը շտապում է կատարել Սերբիայի „disiderata“—նշ է այդ քայլի նպատակը՝ դժուար է գուշակել, եպիսկոպոսական աթոռ հաստատել տալ և կոնկորդատ հաստատել Վատիկանի հետ միայն 10,000 հոգու համար՝ հազիւ թէ խոհեմութիւն լինի Սերբիայի կողմից։ Ռուսիայում կան եկեղեցիներ, որտեղ կարելի է հեշտութեամբ հաշուել 10,000 հոգի ծխականներ։ Սակայն այդ ծխականներն ունին միայն 2—3 քահանայ, Հարկաւ շատ լաւ է, որ Սերբիան էլ ունենայ կրօնական ազատութիւն։ Բայց դժուար է ասել, թէ ինչու Ազէքսանգր թագաւորը կամեցել է կոնկորդատ կուել և եպ. աթոռ հաստատել տալ 10,000 հոգու համար, որոնք ցրուած են թագաւորութեան բոլոր անկիւններում։ Դորանով Սերբիան ևս պատասպարում է իւր կրօնքում պապական հաւատորսութեան մի նոր բոյն, որ հազիւ գոհացուցիչ տարր համարուի թագաւորութեան խաղաղութեան տեսակէտից։ Դեռ շատ հեռու չէ այն ժամանակը, երբ Վարադարի արքունի բոյնի մէջներս մտան հռոմէական ազգաւանները, Վատիկանի հետ կապած կոնկորդատի համաձայն, որոնք ներս եկան երկրի ներքին խաղաղութիւնը... չպահպանելու համար։

ԲՈՂԱՔԱՎԱՆ ԵՎԵՂԵՑԻՆԵՐ.

ԳԾՐՄԱՆԻԱ.

Պրուսական հինգ նահանգների ընդհանուր եկեղեցական ժողովներում որոնք միաժամանակ տե-

ղի ունեցան հոկտեմբեր ամսին, հարց եղաւ նաև Հայոց մասին և երեքը ընդունեցին եկեղեցիներում ի նպաստ տառապեալների հանգանակութիւն անելու առաջարկը։ Առանձին ուշադրութեան արժանի է այստեղ Աւետարանական միութեան ներկայացուցիչ պատուիր Բաումաննի վարմունքը, որ ներկայ լինելով Բրանդենբուրգի ժողովին Բերլինում, աշխատեց եկեղեցական հանգանակութիւնը իրեն անտեղի ցոյց տալ, որովհետև հակառակ էր գտնուում այն արտաքին քաղաքականութեան ձգտումներին և փստահ էր, թէ ժողոված զրամները իրենց նպատակին կհասնեն, որովհետև հայերից քչերն են աւետարանական և նոցա վարած կուել աւելի ազգային, ցեղական կուել է, քան կրօնական, քրիստոնէական։—Յետոյ նա իւր հայեացքներն աւելի ևս պարզել է Reichsbote թերթի մէջ գրած յօդուածներով, որոնց էական միտքն այն է, թէ հայերին չարժէ օգնել, որովհետև նոքա չափից գուրս անպիտան ժողովուրդ են, թէ ինքը պատուիր նոցա մասին շատ վատ բաներ գիտէ, բայց չէ ասում, որպէս զի չխանգարէ մասնաւոր բարեգործների յօժարակամ նուիրատուութեանը։—Christliche welt-ի խմբագիրը, որ մնում է դեռ անվիճել պաշտպան, ամենուրեք քաղաքականապէս, նիւթապէս թէ բարոյապէս հալածուած հայերի՝ իւր բուն զայրոյթն արտայայտելով այս առթիւ, չգիտէ՝ արգեօք իրեն մի արտաքին կարգի մոլորութիւն, թէ իրեն յայտնի անդգամութիւն ընդունէ Բաումաննի ասածները, նա հրաւիրում է վերջինիս յամենայն դէպքս ազատօրէն յայտնել իւր իմացած վատ բաները և փառթար անհարկներով աւելի ևս չվնասել առանց այն անոր ու թշուառ մնացած հայերի օգնութեան գործին։—Զգիտենք նորա հրաւերին պատասխան եղաւ, բայց... ինչպիսի ծայրահեղ յառաջադիմութիւն է արել չարամտութիւնը լուսաւորու աւաղ նաև աւետարանական անունը կրող եւրոպայում։ Գրիգորի մեծ Աստուածը թող կեննք ու կարողութիւն տայ նահատակ ժողովրդին անաչառ պատմութեան առաջ ապացուցանելու, որ նա այնքան վատ չէր, այնքան աւելի վատ, քան բոլոր միւս ժողովուրդները, որ առանց խղճահարուելու մորթել արժան լինէր նորան։

—Նոյն խմբագիրն իւր թերթի № 47-ում խօսելով այն հայածանքի մասին, որին ենթարկուում է ողորմութեան գործը տաճկահայերի նկատմամբ, անօրինակ է գտնուում Վիր դարու մարդասիրական և քրիստոնէական բարեբարութեան պատմութեան մէջ այն սխտեմատիքական մասամբ նաև կոպիտ եղանակը, որով դանադան հրապարակային ոյժեր ձընշում են, այդ ողորմածութիւնը Գերմանիայում, Պրուսական բարձր պաշտօնեաների բարեկամական ազդարարութիւնները կարծեցեալ բարեկամների խոհեմ ծառեր և ամենից առաջ՝ հասարակաց կար-

ծիրի խեղաթիւումն, որ ամենօրեայ մամուլի մի մասը յառաջ է բերում իրողութիւնները լուծութեան տալով կամ յեղաշրջելով՝ խոչընդոտ են հանդիսանում նոցա դէմ, որոնք մի գծադր գողովորդի համար կարեկցութիւն դարձեցնել կկամենային»։ Ոչ մի պետութիւն այնպիսի աչքի դարկող բարեկամական յարաբերութիւններ չէ պահպանում ծաճկաստանի հետ, ինչպէս Գերմանիան։ Ոչ մի ժողովուրդ գերմանացիների նման բարեկամ թուրքի ծառայութեանը չէ նուիրում իւր ամենաձեռն-հաս օրդիններին, նորա զօրքը զինուորական ոգով արուեստիւ և կրթութեամբ կենդանացնելու։ Ոչ մի միապետ մտերմական բարեկամութեան նշաններ չէ փոխանակում սուլթանի հետ, ինչպէս գերմ. կայսրը։ Ոչ մի մամուլ այնպէս միաձայն կերպով չէ աշխատում ծաճկաստանի ներկայ վիճակը պաշտպանելու ինչ որ հայկական խռովարարների կողմից սպառնացող վտանգի դէմ, ինչպէս պաշտօնական բնաւորութիւն ունեցող Գերմ. մամուլը։ Այդպիսի հանգամանքներում Գերմանիոյ մէջ մի քաղաքական շարժում ի նպաստ հայերի յառաջ բերել անկարելի համարելով նա ցոյց է տալիս, որ ուրեմն անմիտ է քաղաքական շրջանների կողմից բարեգործութեան գէմ ուղղուած հալածանքը և աւելի պետք է գրգռէ ձեռնարկողներին, նորա կարծիքով Գերմանիոյ բռնած քաղաքական ընթացքը արեւելեան խնդրի նկատմամբ բոլորովին սխալ է և սխալ հաշիւներով է առաջնորդուում, բայց մի կողմ թողնելով այդ՝ նա խօսքն ուղղում է հասարակութեանը և հարցնում։ «Ինչո՞ւ անտարանական համայնքն արգելք է լինում հայերին ողորմածութիւն ցոյց տալու գործին»։ Պատասխանները երեք են։ Ա. որ հայերը բարոյապէս անկեալ ժողովուրդ են, Այդ կէտն իրրեւ ճիշդ պատահաւոր բարբառներ» ներկայացնելով հանդերձ՝ նա հարցնում է իրաւամբ. «Ի՞նչ ժամանակից ի վեր քրիստոնէական առաքինութիւն է դարձել գլխաւոր սիրով բարոյապէս անկեալի մօտից անտարբեր անցնելը, Բ. որ իրենք գերմանացիք առ-

անին պակասութիւններ առանց այն էլ շատ ունին, որ հայերից միայն շատ քչերն են անտարանական, որ Փոքր Ասիան շատ հեռու է իրենցից, այդ առարկութիւնների անհեթեթ լինելն ևս նա հեշտութեամբ պարզում է, ինչպէս և Գ. առարկութեան ներքոյ թագնուած նենգութիւնը՝ որով հայերին իրրեւ յեղափոխական են ներկայացնում։ Աերջապէս նա կանգ է առնում մի չորրորդ կէտի վերայ, որ նորա կարծիքով ամենակարեւորն է և ամենից աւելի է կանցնում շատերին. արդեօք հայերի համար թափած ամեն մի ջանք զուր չէ՞, արդեօք նոքա կորած չեն մի անգամ ընդ միշտ, և յիշեցնում է Ողորմած սամարացու առակը, որ ողորմում էր առանց Աստուծոյ պատկանած հաշիւների մէջ մտնելու։ ազդարարում է պատկանել Աստուծոյ արգար դատաստանից, տեղիք չտալ կարմրելու սեփական զաւակների առաջ, նոցա սովորեցնելիս՝ սիրել ընկերին և օգնել նորան նեղութեան մէջ։

— Նոյն թերթի 46 հ.ում մի պաշտպանողական յօդուած կայ պրոֆ. Թումայեանի համար՝ Post թերթի մէջ մի Գերմանացի սպայի նորա դէմ բարդած մեղադրանքների առթիւ։ Այստեղ խիստ վստահելի աղբիւրից առած հիմնական փաստերով պացուցանուում է, թէ, տաճիկ զահիճների ձեռքից աղատուելուց յետոյ՝ Գերմ. ռուսիկաններից ու լրագրիւններից հալածուող քաղաքականը ոչ մասնակցութիւն է ունեցել երբեք որ և է յեղափոխական շարժման մէջ և ոչ սուլթանից ներքումն ստանալով իւր ազգի օգտին չբարոգելու գրաւոր կամ բանաւոր խօսք է տուել։

— Հայ այրիներին ու որբերին խնամելու համար, որոնց թիւն ինչպէս յայտնի է, ծաճկաստանում 400,000-ից աւելի է հաշուում՝ կազմուել է մի Գերմանական կանանց օգնող ընկերութիւն՝ Հասարակական համար, որ և գիմումներ է անում գերմանացի կանանց, իրենց կարողութեան չափով օժանդակելու այդ բարի գործին։ Նուիրատուութիւններն ընդունում է կոմսուհի Նդիսաբէթ ֆոն—գեր—Գրեօբեն Գրանկֆուրտում։ Եթէ մի կամ մի քանի անձինք միասին 150 մարկ են նուիրում, նոցա անունով պահուում է մի որբ Փոքր Ասիոյ այս կամ այն տեղում կամ Կ. Պոլսում։ Այդ որբերը ժողովելու և խնամելու համար միջոցներ արգէն ձեռք են առնուած։ Զմիւռնիոյ և Պրուսայի որբանոցներն աւելի և աւելի են ընդարձակում իրենց գործունեութիւնը, ձգտում կայ ուրիշներն ևս բանալու։

— Նոյնմբ. 9-ին վախճանեցաւ 69 տարեկան հասակում կայսերական պալատական քարոզիչ և զօրաց աւագ քահանայ Գր. Էմիլ Գրոմմէլ՝ բողոքական հոգևորականութեան ամենաաչքի ընկնող ներկայացուցիչներից մէկը, Վիլհէլմ Ա.-ի ժամանակուանից սկսած պալատի սիրելի տներէցը և մի շարք արքայազուներին դաստիարակել, Բերլինում և ողջ Գերմանիայում յայտնի և սիրելի էր նա ոչ միայն իրրեւ հռչակաւոր քարոզիչ, այլ և իրրեւ մի մեծ բարեբար անձն, որին հաղարաւորներ օգնու-

ի մէջի սյւրց նա քերում է ծանօթութեան մէջ երկու հակառակ կարծիքներ հայերի մասին, որոնցից մէկն համաձայն «միջնդոթ թուրքը թմրած, քայք ազնիւ մէկն է, հայը խիստ շարժուն, քայք կատարելապէս անխիղճ՝ մարդ է, որ հաստարմութիւն ու հաւատ չի ծանալում եւ ոչ մի երգում չէ կատարում... որ գրեթէ սոսկալի կերպով տգող է եւ որի քնաւորութեան ամենից աւելի աչքի ընկնող կողմը խորամանկ վախկոտութիւնն է եւլն»։ միւսի համաձայն, «այն վատ համբաւին, որ յոյներն իրաւամբ վայելում են, հայերն արժանի չեն»։ Առաջինը այն աստիճանի ծայրահեղութեան է հասցնում իւր զրպարտութիւնը, որ չի ամաշում պնդելու. «թուրք կանայք բոլորովին պատուով են, միջնդոթ արեւելքի բոլոր պոռնկանոցները լի են հայ կիներով»։ Նա յորդորում է սիրել եւ խղճալ Սուլթանին, որովհետեւ նորա համար միապետի գաղափար է վիճելը Բ. Ը։

Թեան ու խորհուրդի էին գիծում և գոհ մնում. առանձին սիրով օգնում էր նա մանաւանդ արուեստագէտներին (նորա հայրը անուանի նկարիչ է եղել): Բացի քարոզներից նա թողել է մի շարք ուրիշ գրուածքներ ևս, որոնք պատուաւոր տեղ են բռնում եկեղեցական — Ժողովրդական գրականութեան մէջ և հաճութեամբ կարդացուում:

ԱՄՆՈՐԹԱՆ.

Յայտնի է, թէ ինչպիսի գիւրութեամբ և արագութեամբ նորանոր եկեղ. համայնքներ են կազմակերպուում Ամերիկայում: Փրկութեան բանակի մի ճիւղն ևս, որ տարիներ առաջ գործունեութիւն էր սկսել այստեղ, այժմ կեդրոնից բաժանուել է և առանձին կազմակերպութիւն ստացել: Գորանով գեներալ Բուլթի սկսած գործում գեռ նորա կենդանութեան օրով պատակումն է ընկնում և այն նորա ամենասիրելի որդու, Բալլինգտոն Բուլթի, ձեռքով: Աերջինս ընդհանուր ղեկավար կարգուած լինելով իւր հօրից Ամերիկայում փետուրուար ամսին հրաման ստացաւ նորանից տեղափոխուելու ուրիշ պաշտօնով: Բայց հակառակեց և յայտնեց, որ ինքն անկաս ազգային Բանակ պէտք է կազմէ: Ծերունի Գեներալ իւր ազգական ուղարկեց համոզելու, բայց այդ ևս զուր անցաւ: Եթէ չտայած նորա մեծ հեղինակութեան, որդու ձեռնարկութիւնը համակրութիւն է գտնում: Գլխաւոր պատճառն այն է, որ ամերիկացիք չեն սիրում առհասարակ կապեր ունենալ հին աշխարհի, մանաւանդ Անգլիայի հետ: Մի փոքր մաս միայն հաւատարիմ է մնացել Գեն. Բուլթին, բայց երեւի երկար չի գիմանայ. — Բաժանման գլխաւոր դերգիրը համարուում է Բալլինգտոն Բուլթի կինը:

— Ամերիկական բարբերի համար իբրեւ ընդորշ խրատական օրինակ կարող է ծառայել հետեւեալ միջնագէպը: — Մի գերմանացի ներկայ է գտնուում Էրլս. Ամերիկայում այդպէս կոչուած Եղբայրական համայնքի մի քարոզչի տանը ճաշին: Երբ ընտանիքի բոլոր անդամներն արդէն ժողովուած էին, ներս է մտնում մի երիտասարդ կոշտ բանուորի հագուածքով, ողջունում է հիւրին և նստում: Աերջինս զարմացած խնդրում է տանտիրոջ ներկայացնել իրեն նոր եկող պարոնին, իսկ նա Դիծագելով պատասխանում է. Երբորդ որդիս է, Գերմանացին այն ժամանակ խղճալով ասում է նորան կամացուկ. Անշուշտ քեզ շատ հոգս է պատճառում դա: — Այժմ տանտէրն էր զարմացողը. Ինչու. — 2Է՛ միւս որդիներդ պատուաւոր դիրք ունին՝ մին բժիշկ է, միւսը իրաւաբան, իսկ սա սոսկ գործաւոր է մնացել: — Ամերիկացին ծիծաղից թուլացաւ. Այ եւրոպացու խելք, Տղան հէնց նոր է յաջող կերպով գործորի ընտելութիւն տուել և աշնան այս ինչ Բարձր. դպրոցը կմտնէ պաշտօնով: Բայց նա չէ կամենում մինչև այն ժամանակ իւր հօր քանկից օգտուել և ուրեմն ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ աշխատանք է յանձն առել մօտիկ ճանապարհի շինութեան վերայ: — Այդպիսի բան երևակայելի է մեզանում հարցնում ենք և մենք գերմանացու հետ:

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ—ՊԱՏՄԱԿԱՆ

*
* *

Երբ լուում եմ ես՝ այս վիշտն անաղին չանգիստ չէ տալիս իմ տանջուած հոգուն. Սիրտըս կտրատում մաշում են կրկին Այս լացն ու հառաչ, յուսահատութիւն:

Եւ ասում եմ ես. յանցանք է լուել, երբ այսչափ մեծ է եւ անծայր շարիք. Միթէ պիտ սպասենք որ մեզ անարգել չասնէ եւ վերջին ահուելի մրրիկ:

Եւ խօսում եմ ես. քայց էլ չէ հնչում Գարնան ցնծալից իմ հին մեղեդին... Ես էլ միայն կոծում, միայն հառաչում — իմ լացն եմ խառնում ընդհանուր ողբին:

Հաստում եմ — մեռնելու չէ սուրբ զաղափար, Եւ անմահ է որ մեռնում է նորա համար. Հաստում եմ — չկայ ոչինչ յաւերժական, Բայց սուրբ գործի ոյժը դիմելէ՝ չունի վախճան:

Մի վնասիր, յառաջ զընա՛, անբաղդ եղբայր. Թող խորտակուի քաց ովկիանում՝ նաւը հողմավար:

Թող զայրանայ գլխիդ մրրիկ ահեղաշունչ Եւ մոլեգին կլանէ յորձանք դիդ անմոռնչ... .

Բայց հաւատա՛, դու չես յաղթուած, ոչ ոյժն յաղթող —

Եւ նոր քաջեր կեննեն անշուշտ քեզ յաջորդող, Եւ կը զրաւեն նորա այն ամիը ցանկալի, Եւ նոր այնտեղ փայլը փառքիդ կը բորբոքուի:

Թող անբոյի հայրենի տունն հիմնայատակ, Բայց քանի հուրն առկայծում է դեռ մոխրի տակ, Նորա կորուստն, ո՛հ, մի՛ ողբալ դու սգաւոր — Իղբու փիւնիկ նա կը յառնէ անշուշտ մի օր... .

Յ. ՅՈՂԱՆՆՈՒՄՅԱՆ.

